

transmès a la *cabra maresa*, la que «just serveix per la carn» (BDLC IX, 212) o sigui només per menjar-se-la però no per treure'n llet. — ³ En un mot a penes es pot dir que hagi existit un adjectiu cat. *marès* 'de la mar' (si no és en *anguila maresa*), car no val la cita única que dóna AlCM, on AFebrer, obligat pel peu forçat de trobar una rima, inventa un substantiu *marès* 'gols dels rius' per calcar *le foci* en el seu arbitrari i maldestre pastitx dantesc. En un inv. de Cantaveyla, a. 1289, mig aragonès: «16 helms et 20 capiellos de ferre et 9 cofas maresas» (BABL VI, 67) sembla tractar-se d'una cofa de les que es posaven sota el capell de ferro i de forma semblant a una cofa de vaixell o 'marina'. — ⁴ Datar *marina* en el sentit d'«esquadra» o 'forces navals militars o mercants' d'un país no és fàcil [Belv.], i ha de ser molt anterior: no recordo que figuri en la documentació antiga d'aquest llibre, potser sí en la publicada per CaCandi i col·laboradors en BABL III, 452-4 sobre les llargues negociacions de 1308 i següents entre el nostre Jaume II i Fernando IV de Castella per a un atac combinat contra Granada en què es van armar 15 naus catalanes i 13 de Castella, comandades aquestes per un castellà, però en ajuntar-se totes 28 a Eivissa només vingueren de Castella les fustes sense almirall i amb pocs homes i calgué cercar a València les tripulacions i posar-ho tot a les ordres del nostre Vescomte de Castellnou; si no hi ha la *marina* en els docs. d'aquells anys potser sí en els posteriors que es refereixen a aquella empresa. Aquesta esquadra atacà Almeria per mar i per terra, avançaren forces combinades de les dues nacions, però quan Almeria ja estava a les últimes, les tropes castellanes es retiraren, perquè els rics homes d'aquell país trobaven que els moros granadins, i llur treball, rendia més, amb tributs, que una conquesta. La presa d'Almeria quedà ajornada molt més de cent anys.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *marassa, marca, mareia, maredgraf, maredmetre, maregada, maregal, maregassa, maregot, marejar, marejada, marejadeta, marejament, mareig, marejol, marejadador, marenda, mareny, maresme, maresma, maresc, marès, pedra maresa, emmaressat, emmaressar, maresera, maresenc, maressenc, maresós, mareta, marota, merita, mireta, marí, marina, barinal, barinar, mariner, amarinar, marinada, marinesc, marinada, marinal, marinalla, marinar, marinatge, marinejar, marinenc, marinerejar, marineria, marinista, amarinerar, submarí, submarinista, submarinisme, cismari, ultramar, ultramarí, marisc, mariscar, mariscador, marisquejar, marisquejenc, marítim, maror, marutzell, marrutzell, marutzell, emmarat, emmaregat, emmarar-se, maremàgnum, marimon, marinxa.*

Marabú, marabut, morabit, V. DECH (MORABITO) *Maragall, V. margall*

MARAGDA o ESMARAGDA, 'pedra preciosa ver-

da', pres del gr. *μάραγδος* m. i f., en part per conducte del ll. *smaragdus*, que ve de la variant grega *σμάραγδος*. □ 1.^a doc.: S. XIII.

«Marac'd' ab amor comparam: / qu' ha maracdes pus gran valors / dats que comprats», Cerverí de Girona (111.19), que en un altre poema (46/60.48) torna a usar-lo, també com a masculí *meracde*, en el ms. català, *maracde* o *maragde* en els dos mss. provençals; també en Llull: «axí com lo ferre, que talla, e lo *meracde*, qui alegra» (*Contempl.*, 230.13 i de nou, 230.15); *maracdes* en l'any 1313 (Finke, *Acta Ar.* III, 241, text en *granat GRA*): «may res los fall / --- / *maracde* volen / per testimoni / de matrimoni; / per alegrar-se / e deportar-se / volen les mans / ab diamants, / balaix, rubins / ---», JRoig (*Spill*, 8342); «un robí o *maracde* o safir», JoMartorell (comprovat així en l'ed. princeps, § 262, i en les altres edicions, NCL IV, 137; Ag. III, § 247; a tort *maragda*, Riquer, 749.11).

L'InvLC (s. v.) recull ja en un doc. ross. de 1283 «sunt ibi tres *maragdes* minute et alii lapides preciosi», o sigui ja en fem., i (s. v. *esm-*) *maracde* 1305, *marachdes* en el *Tuglat*; ja en el S. XV troba algun ex. de la variant en *esm-*: «cum uno *maragde* --- de *smaragde* ---» en un doc. de 1419, *esmeralt* en el Comanador Stela (37), forma influïda pel fr. ant. *esmeraut/esmeraude*. Però que hi havia generalment consciència d'una forma catalana diferent de la francesa ho revela Reixac «axí vert con a *meracde*» (157.10) allà on l'original francès de la *Queste* porta *esmeraude*.

La variant llatina i francesa amb s- guanyà després terreny i és la que trobem en els segles baixos i en els escr. Renaix.: «PEDRES PRECIOSAS: --- rubí --- *esmeralda*: smaragdus; balaix ---», OPou (*TbPu.*, 313); «la boira --- davalla / vestint d'*esmeragda* els camps, / los núvols, d'argent i grana / i la mar ---», Marian Aguiló, a. 1849 (*Ant. Poèt.* 1975, 121); «creix l'arbre; y ans de gayre, de ses branquetes flonjes, / a penjoyades queya la pura y blanca flor, / y entre 'l vert groguejaren, a rams, belles taronges, / com en cel d'*esmeragdes* ruixat d'estrelles d'or» (ja en la versió de 1867), «los treballs se llegeixen del hèroe, en lo brancatge, / carregat d'*esmeragdes*, d'una olivera d'or», *Ail.* x, 9d, 61d; «--- la massa terrosa de l'església, el verd *esmaragda* dels garrofers ---», Coromines (*Jardins de Sant Pol*, p. 100).

El mot grec és *σμάραγδος* amb variant *μάραγδος* (aquesta se cita en Menandre, en els *Orphica* etc.) usats adés com a femenins, adés masculins; aviat transmès al llatí i, almenys en la llengua clàssica, no trobem (i ja des dels orígens, Varró, Lucreci, i igual en les glosses) sinó la forma *smaragdus*. Els lexicògrafs del S. XIX no reconeixen altra forma que *esmaragda* (o *esme-*); el DOrt. proposà restaurar l'antiga forma catalana: «*esmeragda*, millor *maragda*», forma que usaren després Ruyra (1920), JoCarner (1925) etc. En grec mateix el mot venia ja d'Orient, potser d'origen semític (acàdic *baraqta*, hebr. *bāreqet*, arrel *brq* 'llampegar'), però la b- s'alterà potser en passar per alguna llengua irànica, car ja apareix antigament amb m- a la Índia, pràcticament *maragada-*, i àdhuc *marak(a)taṃ* n. en la